

Тадқиқот **uz**

ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР МАВЗУСИДАГИ КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛЛАРИ

2020

- » Ҳуқуқий тадқиқотлар
- » Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар
- » Тарих саҳифаларидағи изланишлар
- » Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни
- » Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни
- » Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар
- » Педагогика ва психология соҳаларидаги инновациялар
- » Маданият ва санъат соҳаларини ривожланиши
- » Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши
- » Техника ва технология соҳасидаги инновациялар
- » Физика-математика фанлари ютуқлари
- » Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар
- » Кимё фанлари ютуқлари
- » Биология ва экология соҳасидаги инновациялар
- » Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари
- » Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

No 19
31 август

conferences.uz

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 19-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ
2-ҚИСМ**

**МАТЕРИАЛЫ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ
19-МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ДИСТАНЦИОННОЙ
ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИИ НА ТЕМУ "НАУЧНО-
ПРАКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ"
ЧАСТЬ-2**

**MATERIALS OF THE REPUBLICAN
19-MULTIDISCIPLINARY ONLINE DISTANCE
CONFERENCE ON "SCIENTIFIC AND PRACTICAL
RESEARCH IN UZBEKISTAN"
PART-2**

ТОШКЕНТ-2020

УУК 001 (062)
КБК 72я43

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" [Тошкент; 2020]

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" мавзусидаги республика 19-кўп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 30 август 2020 йил. - Тошкент: Tadqiqot, 2020. - 15 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн конференция 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиши йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга баршиланган.

Ушбу Республика илмий конференцияси таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илфор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, очимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳлил қилинган конференцияси.

Масъул муҳаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1.Хуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б.,ю.ф.н. Юсувалиева Раҳима (Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2.Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна(Фарғона давлат университети)

3.Тарих саҳифаларидағи изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси хузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4.Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманганд мухандислик-қурилиш институти)

5.Давлат бошқаруви

PhD Шакирова Шоҳида Юсуповна (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси хузуридаги "Оила" илмий-амалий тадқиқот маркази)

6.Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна(Андижон давлат университети)

7.Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Хамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш худудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажида Дилдора Раҳматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни

Phd Воҳидова Меҳри Ҳасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброҳимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобоҳонов Олтибой Раҳмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чарисев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Мусиқа ва ҳаёт

Доцент Чарисев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқаюм Раҳимбердиевич (Наманган мухандислик-курилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманган мухандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.Ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқовиҷ, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлантириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқовиҷ, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлантириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Рахмонова Доно Қаххоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22.Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

23.Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

24.Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўқтам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

25.География

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг хаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулдир.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Сахифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz

ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

ФАЛСАФА ВА ҲАЁТ СОҲАСИДАГИ ҚАРАШЛАР

1. Mirsamadova Sevara Erkinovna

BIZ BIRGAMIZ: BIRDAMLIK UMUMIY BAXTSIZLIKNI YENGISHGA
YORDAM BERADI.....7

2. Maksetova Mexri Kabulovna

PUQA'RA'LIQ JA'MIYETINDE SHA'XS RUWXIYLIG'I MA'SELESI.....10

3. Ҳакимбой Саидов

ВАТАНПАРВАРЛИК – ҲАРБИЙЛАР ҲАЁТ ЙЎЛИ НАҚШИ СИФАТИДА
(ИЖТИМОЙЙ-ФАЛСАФИЙ ЁНДАШУВ)12

ФАЛСАФА ВА ҲАЁТ СОҲАСИДАГИ ҚАРАШЛАР

BIZ BIRGAMIZ: BIRDAMLIK UMUMIY BAXTSIZLIKNI YENGISHGA YORDAM BERADI

Mirsamadova Sevara Erkinovna
Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti
3-kurs, uyg'ur-engliz guruhi talabasi
Telefon: +998977141973
mirsamadovasevara@gmail.com

*O'zbekning peshonasin po'latdan yaratmishdir,
Yumushini malomat, zahmatdan yaratmishdir,
Bir so'z bilan aytganda - mehnatdan yaratmishdir,
Faqatgina xalq yashar, faqatgina qolur xalq.
(Abdulla Oripov)*

Annotatsiya: Ushbu maqola bugungi sinovli kunlarni boshidan kechirayotgan, deyarli barchasini ortda qoldirgan barcha xalqlar qatori, o'z obro'si va tarixiga ega bo'lgan o'zbek xalqining metindek sabriga bag'ishlanadi.

Kalit so'zlar: O'zbek xalqi, O'zbekiston, urf-odat, XXI asr, "tojdor virus".

O'zbek millati turkiy xalqar ichidagi eng ko'p tarqalgan xalqlardan biri hisoblanadi. Uning o'ziga xos qadriyatları, urf-odatlari, marosimlari mavjud. Shu o'rinda ushbu xalqning metindek irodasini, mustahkam sabr-toqatini, birdamlikka asoslangan ahilligini ifodalab o'tish ham zarur. Asrlar mobaynida qanchadan qancha buyuk shaxslarni, olim-u ulamolarni, allomalarni beshigida allalab katta qilgan bu xalq, bu yurt bugungi kunga kelib jahon miqyosida turli sohalar bo'yicha katta yutuqlarga erishib kelmoqda.

Dono xalqimiz "olma tagiga olma tushadi" deya bejizga ta'kidlamaydi. Sababi buyuk, zukko ajdodlarning avlodi ham yetuk va barkamol bo'ladi. O'zidan avval o'tgan ota-bobolarining izidan boradi, ularga munosib farzand bo'lishga intiladi. Men ham bugungi kunda jamiyatda o'z o'mini topishga harakat qilayotgan, Vatanining ravnaqiga oz bo'lsa-da hissa qo'shishga intilayotgan, Yurtboshimiz katta umid bilan boqib turgan navqiron yoshman.

XXI asr texnologiya taraqqiy etgan davrda yashar ekanmiz, dunyoning narigi burchagida yuz berayotgan voqealardan zum o'tmay boxabar bo'lamiz. Bu esa bizga yanada kengroq fikr yuritishga, to'g'ri tahlil qilishga sharoit yaratib beradi. Texnologiya qay darajada rivojlanganini "tojdor virus" nomini olgan kasallik butun dunyo hayotiga xavf solganda yanada yaxshiroq tushunib yetdim.

Hukumat tomonidan e'lon qilingan va hozirda ham davom etayotgan karantin davri shaxsan mening tahsil olishimga ta'sir o'tkazmadni. Aksincha, kutilmagan ta'til tahsil olayotgan soham bo'yicha o'z ustimda ishlashga, bugungi kungacha qanday marralarga erishdim-u, qaysi fursatni boy berdim deya mulohaza yuritishga juda katta imkoniyat yaratib berdi. Men tahsil olayotgan oliy o'quv yurtining malakali ustozlari shunday sinovli kunlarda biz talabalarga chin dildan yordam qo'lini cho'zib, pandemiya ilm olishimizga to'siq bo'lmasligini taminlamoqdalar.

Mavzu pandemiyaga borib taqalganda, o'zimni anchadan beri o'ylab yurgan fikr-mulohazalarimni, tashakkurimni vaziyatdan foydalaniib izhor etib olmoqchiman. Axir bugungi kunda koronavirus asosiy mavzuimizga aylanib ulgurgan. Yuqorida aytib o'tganimdek, bu karantin bizni ortga nazar solishimizga qulaygina fursat yaratib berdi desam mubolag'a bo'lmaydi.

Uzoq sharqda vujudga kelgan bu kasallik hozirda barchamizga xavf solib turibdi. Afsuslar bo'lsinki, "tojdor virus" bizni ham chetlab o'tmadni. Mard maydonda sinaladi deganlaridek, xalqimiz boshiga shunday og'ir va sinovli kun tushganda butun O'zbekiston xalqi yoppasiga birga kurashishga ahd qildi. Avvalambor Yurtboshimizning odil siyosati, ishonch to'la ogohlilikka

chaqiruvi bizni birdamlikka undadi. Oqqushga qiyoslanuvchi shifokorlarimiz bizga mehr qo'llarini uzatdi. Xavfsizlik organlari xodimlari esa kunni kun, tunni tun demay bizning tichligimiz uchun yelib yugurib xizmat qilmoqdalar.

Ko'zingizni shirin uyqidan ochmasingizdan ularning ogohlikka chaqiruvchi jarangdor ovozi ko'chalar bo'ylab yangraydi. Kunni kech qilib dam olish uchun shaylanayotganingizda ular hamon biz va siz uchun o'z xizmat vazifalarini vijdonan o'tayotgan bo'ladilar.

Bunday kutilmagan ofatning, xavfning yurtimizga kirib kelishi xalqimizni sarosimaga solib qo'ygani yoki tarqoq qilib yuborgani yo'q. Aksincha, azaldan bidad, ahil bo'lган o'zbek xalqini yanada bir-biriga yaqinlashtirdi. Barcha bu kasallikni daf qilish yo'lida qo'lidan kelgancha harakat qilmoqda. Sababi o'zbek xalqining sabri metindan, qalbi iymondan yaratildan. Bu xalq, bu yurt og'ir kunda ham, sinovli kunda ham qo'lni qo'lga berib, barchasiga bir tan-u bir jon bo'lib kurashadi. Axir, xalqimiz bundan ham og'ir kunlarda hammaga o'rnak bo'la olgan el-ku.

II jahon urushini bir yodga olaylik. Front ortida turib, omborxonasiagi oxirgi bug'doyigacha front uchun berib yuborgan, ko'rayotgan kunining ahvoli tangligiga qaramay 14 nafar norasida go'dakni o'z qaramog'iga olgan bag'ri keng, jonyukar shaxslar bizning xalqimiz emasmi?! Yosh jonini ayamay, so'nggi nafasigacha yurti, oilasi uchun kurashgan, ko'ksini o'qqa mardonavor tutgan, yurti uchun jonini berishni sharaf deya bilgan o'g'lonlar kimning farzandi?

*«Cho 'chima jigarim,
O'z uyingdasan,
Bu yerda
na g 'urbat, na ofat, na g 'am.
Bunda bor:
harorat, muhabbat, shafqat
Va mehnat nonini ko 'ramiz baham,
Sen yetim emassan,
Uxla jigarim.»*

Shunday ekan, u sinovli kunlarning oldida bugungi kun holati ming chandon yengilroq. Ammo bizdan talab etilayotgan asosiy unsur bu loqayd, bee'tibor bo'lmaslik, o'zimiz va oilamiz sog'ligi va xavfsizligi uchun uyda qolishdir. Bundan ham og'ir vaziyatlardan chiroli sabr bilan o'tgan ekanmiz, qarshimizda turgan va deyarli xavfi ortda qolgan bu "tojdor virus" bizning xalqimizga aslo tahdid sola olmaydi.

Yurtimiz pandemiya bilan kurashayotgan bir paytda, Sardoba suv omboriga jiddiy talofat yetishi xalq boshiga kelgan yana bir sinov bo'ldi. Biroq shu holatda ham hech kim tushkunlikka tushgani yo'q. Xalqimiz yana bir marotaba qo'lni qo'lga berib, dadillik bilan xavfni bartaraf etdi. Do'st og'ir kunda sinaladi deganlaridek, bu safar ham hech kim chetda tomoshabin bo'lib turgani yo'q. Shunchaki, o'zbek xalqi aslida kim ekanligini, qanday ahil yurt ekanligini yana bir marotaba ko'rsatib qo'ydi. Butun O'zbekiston ahli mustahkam sog'liq tilovchi Yurtboshimiz shunday og'ir kunda o'zining o'rmini xalqi yonida ko'rди. Buxoro viloyatiga kelgan falokat natijalari hali aritilmasdan yuz bergen bu falokat Yurtboshimizni, xalqimizni boshini yerga egmadi. Aksincha, yanada birdamlikka, ahillikka chorladi.

Inson tabiatida shunday hislat borki, u doimo o'zidan kattalar bosgan qadam izidan boradi. Buni maqolamning avvalida ham ta'kidlab o'tdim. Shuningdek, hozir ham bu holatga alohida urg'u bermoqchiman. Yurtboshimiz o'z xalqi oldida yelkama yelka turganida, saxovatpesha Yurtimiz aholisining har biri Sirdaryo va Buxoro tomon yaxshilik qo'lini uzatdi. Aynan shu o'rinda kunni kun, tunni tun demay xavfni bartaraf etish uchun kurashgan Favqulodda vazirligi, Mudofaa vazirligi, Milliy gvardiya xodimlari va yana bir qator Yurtimizning mard o'g'lonlariga boshim yerga tekkkuncha ta'zimdaman. Urush qurbonsiz bo'limganidek, bir nechta Yurtimiz o'glonlari aholi evakuatsiyasi paytida bedarak yo'qoldi.

Ammo egilsa ham, bukilsa ham, aslo sinmaydigan tuprog'i metindan quyilgan xalqimiz boshpanasiz qolgan yurtdoshlariga o'z uyining to'rini ko'rsatdi. Talofatning ertasi kuni esa O'zbekistonning har bir viloyat, tumanidan ko'ngillilar ishtirokida xayriya tadbirlari uysushtirilib, yig'ilgan barcha yordam ertasi kuniyoq Sirdaryo tomon yo'l oldi. Xayriya tadbirda hech kim chetda qarab turgani yo'q, kimning nimaga qurbi yetsa barchasini qildi. Qarabsizki, ustida bir sidra yupun kiyimi bilan uyini vahimada tark etgan Sirdaryo aholisi xalqning ko'magi ostida biroz bo'lsa ham oyoqqa turib oldi. Ana shuning uchun ham dono xalqimiz bejizga

"Kuch – birlikda" deya bot-bot takrorlamaydi.

Bugungi mavzumizga xulosa qilib aytadigan bo'lsam, o'zbek xalqi, O'zbekiston ahli birga ekanmiz, xavfni ham, virusni ham birgalikda yengamiz. Biz bir butun xalqmiz, bir tan-u bir jonmiz.

Bahor faslida daraxtlar endi kurtak tugib, gullay boshlaganida, qishning qattiq sovug'i hammasini bir aylanib, muzlatib chiqadi. Ammo shunda ham bahor gullahshda, xursandchiliklar hadya etishda davom etaveradi. Bizning yurt, bizning xalq ham xuddi shu bahor fasli kabitdir. Qishning ayozi biz uchun shunchaki sinov, xolos. Oldinda bizni qanchadan-qancha katta marralar, ezgu maqsadlar kutib turibdi. Biz bir xalqmiz, bir butunmiz. Albatta bu xavfni ham bartaraf etamiz!!!

Foydalaniman adabiyotlar:

1. Abdulla Oripov she'ri
2. G'afur G'ulom she'ri
3. Xurshid Davron kutubxonasi

PUQA'RA'LIQ JA'MIYETINDE SHA'XS RUWXIYLIK'I MA'SELESI

*Maksetova Mexri Kabulovna
Qaraqalpaq ma'mleketlik universiteti docenti
Telefon : + 998973561965*

Аннотация: Мақалада пұқаралық жәмийетин рајақжандырыуда шахс руўхый жетиклигинң орны, руўхый жетик шахслардың жәмийет рајақжланыўына тәсири бойынша Абу Насыр Фарабий концепциялары, руўхый жетик шахслардың пұқаралық жәмийетин рајақжандырыуда тәсир етиўиндеги өзгешеликтери анализ қылышынады.

Гилт сөздер: пұқаралық жәмийети, шахс, руўхый жетиклик

Аннотация: Мақолада инсоннинг маънавий камолотининг фуқаролик жамияти ривожланишидаги ўрни таҳлил қилинади. Абу Наср Фаробийнинг маънавий ривожланган шахсларнинг фуқаролик жамияти ривожланишига таъсири хусусиятлари ҳақидаги тушунчалари муҳокама қилинади.

Калит сўзлар: фуқаролик жамияти, шахс, маънавий камолот

Ma'mleketimizde puqa'ra'lıq ja'miyetin quriw ha'm ra'wa'ja'ndırıwda' bu'gingi ku'ni sha'xs ruwxıy jetikliginin' ha'm onin' tiyka'rla'rin qa'liplestiriwshi ruwxıy fa'ktorla'r a'hmiyetli orın iyeleydi. Sebebi bu'gingi ku'ni xa'lqımızg'a' a'zelden ta'n bolg'a'n a'wızbırshılık ha'm ba'wırıken'lik, mehir-a'qıbet, miyma'ndoslıq ha'm qa'yır-sa'qa'wa't sıyaqlı insa'niy pa'ziyletler ja'nede ja'rqn ko'rınbekte ha'm bunda'y ruwxıy sha'ra'yat a'da'mla'rdın' ruwxı ha'm keypiyatına' una'mlı ta'sir qılma'qta'. Sha'xs ruwxıy jetikligi a'rziw-a'rma'nla'r, ma'qset-wa'ziypa'la'r ha'm a'dep ikra'mlıq pa'ziyletlerdi o'zlestiriw ushin ba'g'da'rla'w ushin insa'nla'rdın' ruwhı, a'qılı ha'm keypiyatın jetilistiredi. Ja'miyettin' a'dep ikra'mlıq sha'ra'yatin ha'r ta'repleme jetilistirip ba'rıwda' tiyka'rg'i ba'g'da'rla'rdı belgilep a'lıw a'hmiyetli bolıp esa'pla'na'dı. Bu'gingi ja'miyetimiz ra'wa'ja'niwinda' ruwxıy jetik sha'xsla'rdı qa'liplestiriw ha'm oni ja'miyettin' a'dep ikra'mlıq sha'ra'yatinin' tiyka'rg'i negizi sıpa'tında' qa'bıl qılıwdı ta'la'p etpekte. Sebebi millettin' ja'ni onin' a'dep ikra'mlıq'ında' bolıp, ja'miyettin' a'dep ikra'mlıq'ının' tiyka'ri millet ta'riyxı menen tig'ız ba'yla'nıslı. Insa'n ja'slig'ina'n xa'lqımızdin' u'rip-a'detleri, tra'diciyala'ri tiyka'rında' ka'ma'lg'a' keledi. Bunda' sha'n'a'ra'q, ma'ha'lle ha'm bilimlendiriliw-ta'rbiya mekemelerindegi sha'ra'yat qorsha'g'a'n orta'lıq penen o'z a'ra' ba'yla'nıslılıq ha'm izbe izlilik u'lken orın tuta'dı. Sebebi demokra'tiyalıq qa'driyatla'rdın' qa'liplesiwinde a'da'mla'rdın' a'dep ikra'mlıq sa'na'sın ulıwma'lıq principler tiyka'rında' qa'liplestirip ba'rıw za'ru'rlik bolıp esa'pla'na'dı. Keri ja'g'da'yda', ja'miyettin a'dep ikra'mlıq sha'ra'yatında' a'dep ikra'mlıq sa'na' da'rejesi to'menlep ketedi. Bug'a'n sebep demokra'tiyalıq qa'driyatla'r insa'ng'a' ha'qiyqiy ma'nistegi erkinlik beriwinde. Bunda'y erkinliklerden ma'qsetli pa'yda'la'nılsa', ol a'dep ikra'mlıq sa'na'sının' qa'liplesiwine una'mlı ta'sir ko'rsetedi. Niza'msız ha'reket qılg'a'n, tra'diciyala'rda'n shetke shıg'ip, a'dep ikra'msızlıq qılg'a'n insa'n erkin a'da'm emes, ba'lki buzg'inshi ha'm ba'sqa'la'r erkinligine qa'wip sa'lg'a'n a'da'm bola'dı.

Ja'miyettin' ruwxıy-a'dep ikra'mlıq sha'ra'yatina' ruwxıy jetik sha'xsla'rdın' ta'siri boyinsha' bir neshe socia'l-a'dep ikra'mlıq ta'jiriyelerdi gu'zetiw mu'mkin. Bul boyinsha' A'bu Na'sır Fa'ra'biyдин' (873-950) usı ma'selege tiyisli koncepciyala'rına toqta'p o'temiz.

Fa'ra'biydi ja'miyettin' a'dep ikra'mlıq sha'ra'yati ju'da' ko'p qızıqtırg'a'n. Ol bul boyinsha' Ba'xitqa' erisiwdi ("a's-sa'oda't") en' tiyka'rg'i a'dep ikra'mlıq jetiskenligi sıpa'tında' ta'n'la'ydı ha'm tiyka'rg'i itiba'rda' insa'nnın' ruwxıy ta'repten qa'liplesip, pa'zıl, yag'niy pa'ziyletli insa'n da'rejesine jetkiziwge qa'ra'ta'dı. Ol na'zerde tutqa'n ja'miyet pa'ziyletli insa'nla'r birlespesi ha'm sol sebepli bunda'y ja'miyet "pa'zıl ja'miyet" dep a'ta'la'dı. Fa'ra'biyдин' pikirinshe ruwxıy jetilisken sha'xs "ba'xitqa' erisiwdin' birden bir joli una'mlı islerdi ja'qsı niyetler menen orınlıw ha'm pa'ziyletli a'mellerge su'yeniw menen una'msız ha'm ba'xitsızlıq kelip shıg'ıwı mu'mkin bolg'a'n islerden ozin tiya biliwi" dep esa'pla'gg'a'n. Demek, ja'qsılıqtı ma'qset dep biliw, insa'nda' ja'qsı niyet ha'm ja'qsı isler qılıw pa'ziyletin qa'liplestiredi. Ja'qsı niyet, ja'qsı ha'reket ha'm ja'qsı a'mel ja'ma'nlıq ha'm ba'xitsızlıqtı a'rtqa' shegindiredi. Fa'ra'biyдин' pikirinshe "ba'xit ja'qsı xızmet ha'm ja'qsı pa'ziylet menen tig'ız ba'yla'nıslı". Ol bunin' ushin insa'n a'dep ikra'mlıq teoriyasına' tiyisli to'mendegi tu'siniklerdin' ma'zmun ma'nisinен

xa'ba'rda'r bolıw la'zım ekenligin ko'rsetedi: ja'qsılıq ha'm ja'ma'nlıq, teoriyalıq ha'm a'meliy a'dep ikra'mlılıq, ba'xıt ha'm ba'xıtsızlıq, erk ha'm erksizlik, pa'ziylet ha'm ja'wızlıq, ka'millik ha'm nuqsa'nlıq. Usila'yınsha' Fa'ra'biy Ba'xitqa' jetisiw ushin insa'n a'dep ikra'mlıq qa'diriyatla'r jetikligi ja'rdeminde erisiw mu'mkinligin ko'rsetedi. En' a'hmiyetlisi - bunda' insa'nnın' a'qılıy ha'm ruwxıy ta'repten ba'yla'nıshı ra'wa'jla'niwına' itiba'r beriledi. Sebebi Fa'ra'biydi'n pikirinshe, "ja'qsılıqtı a'n'la'w belseñdi a'qıl ja'rdeminde, ja'qsılıqtı'n en' joqa'ri ma'qseti bolg'a'n Ba'xitqa' erisiw bolsa'ruwx ja'rdeminde jetiklikke jetkizedi". Bul bu'gingi ku'n ushin da' a'hmiyetli tezis bolıp esa'pla'na'dır. Ja'miyetimizde ruwxıy jetiklikti qa'iplestiriwde bul du'zimnen pa'yda'la'niw mu'mkin. Sebebi bizin' ruwxıy jetiklik ideyamız ja'miyetimiz a'g'za'la'rın ja'qsılıq ha'm erkinlik ja'rdeminde Ba'xıtlı turmis keshiriwge ba'g'da'rła'w, bul jolda' ola'rdı ilimli, bilimli, ja'qsı ka'sip iyesi etip erjetkiziwdi ma'qset etip qoyadı.

Juwma'qla'p a'ytqa'nda' ruwxıy jetik sha'xsla'r o'z ta'siri a'rqa'lı ja'miyettin' a'dep ikra'mlıq sha'ra'yatının' jetilisip ba'riwında' mu'na'sip orın iyelep, insa'nla'rdın' civiliza'ciyalı'ng'a'n ja'miyetke umtılıwin ku'sheytedi. Yag'niy ruwxıy jetik sha'xs ja'miyettin' ra'wa'jla'niwına' o'z ideyası, pikiri ha'm a'meliyatı menen ta'sir etedi. Bul ta'sir ko'lemin durıs a'n'la'p jetiw puqa'ra'lıq ja'miyetin ra'wa'jla'ndırıwda' ruwxıy jetik sha'xsla'rda'n o'nımlı pa'yda'la'niwg'a' a'lip keledi.

A'debiyatlar:

1. Абу Наср Фарабий. Фазилат, баҳт-соадат ва камолот ҳақида. Т. “Ёзувчи”, 2001
2. Абу Наср Фарабий. Фозил одамлар шахри. Т.,1993

ВАТАНПАРVARЛИК – ҲАРБИЙЛАР ХАЁТ ЙЎЛИ НАҚШИ СИФАТИДА (ИЖТИМОИЙ-ФАЛСАФИЙ ЁНДАШУВ)

Ҳакимбой Саидов
Урганч давлат университети
Тарих факультети катта ўқитувчи

Аннотация: Мазкур мақолада ҳарбий хизматчилар онгига ватанпарварлик туйғусини шакллантиришдаги асосий жиҳатлар ҳақида сўз юритилади.

Калит сўзлар: ватанпарварлик, миллий армия, Қуролли Кучлар, истиқлол ғоялари, оила инқирози.

“Ватанпарвар инсонгина Ватан равнаки, ҳалқ фаровонлиги, юрг тинчлигига хизмат қилишга ўзининг хауотини бағишилауди, ўзининг маънавий камолоти учун йуксак масъулиятни хис етишга, ўз манфаатларини шу йорт, шу ҳалқ манфатлари билан шуғуланиб яшашга дъявват етади”¹

Мамлакатимиз Президенти Шавкат Мирзиёев ташабbusлари билан қабул қилинган “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Харакатлар стратегияси”нинг бешинчи бандида ҳам ҳавфсизлик масаласи ўз ифодасини топган.² Хозирги ёшлар ўз аждодларига муносиб равишда мамлакат ҳавфсизлиги, тинчлиги йўлида хизмат қилиши зарур. Ҳар йили мамалакатимиз миқёсида кенг нишонланадиган 14- январ “Ватан химоячилари” куни бугунги осуда кунларимизнинг қадрига етиш, ҳар бир фуқаронинг кўнглида она юрга бўлган меҳр-мухаббатни кучгаутиришга қаратилган кутлуғ байрамдир. Ўзбекистон Республикасининг Биринчи Президенти Ислом Абдуғаниевич Каримов ўзларининг “Миллиу армиямиз - мустақиллигимизнинг, тинч ва осойишта хаётимизнинг мустахкам кафолатидир” асарларида: “Ватан химоячилари кунини фақат ҳарбий хизматчилар емас, айни вақтда армия сафларида ўз бурчини ўтаб қаутган ватандошларимиз ва эртага хизматга борадиган минг-минглаб навқирон фарзандларимизнинг қутлуғ байрами деб қабул қилишимиз, уни енг улуғ ва енг азиз байрам - Мустақиллик байрами сингари йуксак даражада нишонлашимиз лозим”,-деган едилар

Албатта ватанпарварликни хурматли зиёлийларимиз ёки Ватандан узоқда юриб уни соғинганлар яхши ҳис қилишади ва имкониятларидан келиб чиқиб унинг тарақкиётига ўз ҳиссаларини қўшишади. Лекин, биз оддий фуқоролар, хусусан ўсиб келаётган ёш авлод ватанпарварликни қандай тушунмоғимиз керак? Буни тушуниш учун одамда кўп билим бўлиши шарт эмас аслида. Аввало “ватанпарвар” сўзини англасан, Ватанни парвариш қилувчи демакдир. Ҳудди ниҳолни парвариш қилган каби Ватанга ҳам меҳр билан эътибор қаратишимиш лозим. Ўзбекистон Республикаси Қуролли Кучларининг барча ҳарбий хизматчилари жинси, ирқи, миллати, тили, дини, ижтимоий келиб чиқиши, эътиқоди, шахсий ва ижтимоий мавқеи, ҳарбий унвони, эгаллаб турган лавозими, кўрсатган хизматларидан қатъий назар ушбу Низомнинг талабларига қатъий риоя қилишлари лозим³.

Ривожланган мамлакатларда ватанпарварлик тушунчасига аввалдан катта эътибор қаратилган. Натижада бугун улар ривожланган, ҳамма ҳавас қиладиган бой ва обод юртларга айланди. Ватанга муҳаббат, аввало, унга самимият, қизғинлик билан, самарали истак билан эзгулик ва маърифат тилашдан иборатдир, унинг меҳробига ҳамма нарсани, ширин жонни ҳам фидо этиш, ундаги барча яхши нарсаларга қизгин ҳамдардлик билдириш ҳамда унинг камолот йўлига гов тушаётган нарсаларга қаҳрлиғ бўлмоклиқдир.⁴ Муқаддас заминимизда улғайиб, вояга етган буюк аждодларимиз Ватан эрки ва озодлиги йўлида мислсиз қаҳрамонликлари билан дунё афкор оммасини ҳануз лол қолдиряпти. Шунингдек, она Ватанидан олис ўлкаларда армон билан дунёдан кўз юмган алломаларимиз озмунчами? Бунга Абу Райхон Беруний, Абу Али ибн Сино, Жалолиддин Мангуберди, Заҳириддин Муҳаммад Бобур, Бобораҳим Машраб, Зокиржон Фурқат сингари буюк бобокалонларимиз қисмати мисолдир. Ватанни севиш, ватанпарвар бўлиш, уни ардоқлаб, соғиниб яшаш

¹ Ш.М.Мирзиёев

² Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сонли

³ Ўзбекистон Республикаси қуролли кучларининг умумҳарбий низомлари.-Ташкент: Шарқ, 2007.

⁴ Н.А.Некрасов

инсон табиатига хос ҳислардир.

Алишер Навоий ҳазратларининг қуидаги сўзи она Ватанини севувчи садоқатли ҳар бир кишининг қалбида ғайрат-шижоат уйғотади:

Ватан таркини бир нафас айлама,
Ани ранжи – ғурбат, ҳавас айлама.¹

Инсон ҳар жойда бир бурда нонини топиб, қорнини тўйғазиши мумкин. Лекин Ватанинг ўрнини ҳеч нарса боса олмайди. Ватанда яшаш ҳақиқий баҳт. Биз учун Ватан ягона. Шу боис ҳам у пулга сотилмайди ва сотиб олинмайди.

Миллатим насли башардур, Ватаним - куррауи арз,
Иккисин хизмати фарздур, иккисидин жон қарз!²

Ватан инъом этилмайди, қарзга берилмайди. Абдулла Ориповнинг «Мен нечун севаман Ўзбекистонни» шеърининг лирик қаҳрамони Ватанини фақат бойликлари-ю, бебаҳо тупроғи, гўзал иқлими учунгина эмас, ҳатто мангу музликлардан иборат бўлган тақдирда ҳам сев-маслик мумкинми? – деган юксак фикри билан эътиборни тортади:

Ватанлар, Ватанлар, Майли, гулласин,
Боғ унсин мангулик музда ҳам, аммо
Юртим, сени фақат бойликларинг-чун
Севган фарзанд бўлса, кечирма асло!³

Буюклар айтадилар: «Кишининг вафодорлиги ва садоқати унинг ўз Ватани учун қайфуришидан, дўстларини соғинишидан ва умрининг зое кетказган лаҳзаларига ачиниб, ўқиниб яшашидан билинади». Инсоннинг ўз ҳалқига бўлган садоқати ва фидойилиги она Ватанини ҳимоя қилиши, тараққий топиб, ҳар томонлама мустаҳкам ва қудратли бўлиши ҳамда ҳалқининг тинч-фаровон ҳаёт кечиришига хисса қўшиши билан ўлчанади. Ҳар бир инсон эл-юртнинг озодлиги, мустақиллиги учун ҳамма нарсани, ҳатто жонини ҳам аямайди. Ватанпарварлик тантанавор хитоблар ва умумий гаплардан иборат эмас, балки у ватанга кизгин муҳаббат хисси билан ортиқча дабдабаларсиз ўз фикрини билдириш, фақат эзгуликда ҳайратланмай, балки муқаррар ҳар қаерда, ҳар қандай ватанда ҳам бўладиган ёвузиликни жинидан баттар ёмон қўриш демакдир.⁴

Кимки ўз юртини севмаса, у ҳеч нимани сева олмайди.

Кимки ўз Ватанига дахлдор бўлмаса, у инсониятга ҳам дахлдор эмас.

Ўз ватанига доғ тушириш — уни сотиш деган сўз.

Ватан туйғуси бўлган кишидагина ватанпарварлик ҳисси жўш уради. Ватанпарварлик деганда, қуидагиларни англаш жоиз:

- ўз ҳалқини, тилини, тарихини яхши билиш ва у билан фахрланиш;
- маънавиятимиз, маданий мерос ва қадриятларни асраш, авлодларга тақдим этиш;
- буюк аждодлар ишини давом эттириш, уларга муносиб ворис бўлиш;
- Ватанини ҳимоя қилиб, жангларда ҳалок бўлган қаҳрамонлар номини ёд этиш;
- бетакрор Ватанимизда юксак эътиқод билан яшаш, унга ҳамиша садоқатли бўлиш.

Ёшларни ватанпарварлик туйғуси билан тарбиялаш, уларни Ватан маъносини теран англаб этишга ўргатиш, ватанпарварлик – юксак ахлоқий тамойил эканини тушунтириш дол зарб вазифа ҳисобланади. Одоб-ахлоқ, ҳаё-ибо, ор-номус ва диёнат каби фазилатлар азалдан ҳалқимиз маънавиятининг ажралмас қисмига айланган. Ватанимиз мадҳияси янграса, ички ҳис-туйғуларимиз жўшиб кетади, кўзимизга ёш қалқиди, лекин Ватан фақат яхши кунларда, ютуқларга эришганда фахрланадиган, сўнг унтиладиган хилқат эмас. Ватан, миллат олдидаги масъулият туйғуси ҳамdir. Ўзликни англаш мудом тарихий ривожланиб борадиган шакл ва кўринишларда, турли даражаларда намоён бўлади. Унинг биринчи шаклида инсон ҳис этиш орқали ўзини табиатдан, теварак-атрофдаги нарса ва ходисалардан ажратади. Ўзликни анлашнинг иккинчи шакли янада юқори даражада намоён бўлиб, унда инсон ўзини бирор-бир жамоа, у ёки бу маданиятга тегишли эканлиги орқали англайди. Ва ниҳоят, учинчи, энг юқори даражада – ўзини “мен” орқали бошқалар нуқтаи назаридан баҳолаши, эркинлигини ҳис этган ҳолда ҳар бир хатти-ҳаракатига бўлган масъулиятни ҳис этиши, ўзи қилаётган ишларининг тўғри-нотўғрилиги, ҳақ ёки ноҳақлигини назорат қила билишидир.⁵ Ёшларни ватанпарварлик руҳида тарбиялашда тантанали тадбирлар ҳарбий қисмлар, таъ-

¹ А.Навоий

² Ҳамза Ҳакимзода Ниёзий

³ А.Орипов

⁴ В.Г.Белинский

⁵ Маънавият асосий тушунчалар изоҳли луғати. – Т.: F.Фулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи, 2009. 704-б.

лим муассасалари, маҳаллалар ва ташкилотларда ҳарбий-ватанпарварлик руҳидаги турли маънавий-маърифий учрашувлар, давра сухбатлари, кўрик-танловлар, байрам тадбирлари, спорт мусобақалари ўтказилмоқда. Уларда асосий эътибор ёшларни Ватанга муҳаббат, истиқлол ғояларига садоқат, ҳарбий-ватанпарварлик руҳида тарбиялаш, миллий армиямиз сафларида она юртимизни химоя қилиш иштиёқини янада кучайтиришга қаратилаётгани дикқатга сазовордир. Ҳар йили байрам арафасида Қуролли Кучлар тизимида «Энг илғор касб мутахассиси» танловини ўтказиш анъанага айланган. Бу йилги танловда ҳам ИИВ Коровул қўшинларида хизмат қилаётган ҳарбийларимиз «Энг илғор батальон командири», «Энг илғор взвод командири», «Энг илғор гурӯҳ командири» ва «Энг илғор сержант» каби номинацияларда ғолиб бўлиши барчамизни кувонтиради. Қуролли Кучлар тизимида амалга оширилаётган кенг кўламли ислоҳотлар самараси миллий армиямиздаги ахлоқий-руҳий, маънавий муҳитнинг бутунлай янгиланганида, жамиятимизда армияга ва ҳарбий хизматга ёндашув тамомила ўзгарганида ҳам яққол намоён бўлмоқда. Нафсиамрини айтганда, Ватанимиз – Ўзбекистон ўхшаши йўқ бир бўстон. Бу диёрда бағрикенг қуёш ўз тафтини ва меҳрини сочмайдиган кундузлар, ой ўз сеҳрли нурини инъом этмайдиган кечалар кам бўлади. Бундай юртни севмай бўладими? Ҳақиқий баҳт аслида шу эмасми?! **Ватанпарварлик** — ёлгиз ўз ватанига меҳр қўйишдан иборатгина эмас. Бу жуда катта ҳис... Бу — ватан билан ўзини бир бутун деб билиш, унинг яхши-ёмон кунларида аскатиш демакдир.¹ Шу маънода гапирадиган бўлсак, миллий ғоя ва мафкура бугун сув ва ҳаводек зарур. Энг аввало, Таълим тизимини миллийлаштириш, соҳага янги услублар жорий этиш кечикириб бўлмас масаладир. Таълим-тарбияда эҳтиёткорлик, бузғунчи ва вайронкор ғоялардан болаларимизни асраш эртанги порлок кунимиз гарови эканини унутмаслигимиз керак. Зотан, боланинг тафаккури боғча ва мактабда шаклланади. Шу ерда у Ватан, Миллат деган туйғуларни қалбига сингдиради. Демак, мактабгача таълим тизимида миллий методика яратишимииз керак бўлади. Бу бизда ҳозиргача йўқ. У нима дегани? Бу аввало, тизимни тамомила миллийлаштириш, боғчаларимиздаги тарбияни миллийлаштириш деганидир. Фарзандларимиз боғчада ҳалқ эртаклари, достонларимиз қаҳрамонлари жасоратлари ва ҳалқ оғзаки ижоди намуналари, миллий мусиқа ва қўшиқларимиз жозибасидан баҳраманд бўлиб улғайса, ўзбекча салом-алиқ, муомала маданиятини ўрганса, ўйлаймизки, бизни бугун қийнаётган муаммоларга ўрин қолмайди. Ватан ғояси ҳамма учун бир хил манфаатлидир. У ҳалол кишиларда жасорат ҳақида фикр уйғотади, нопок кишиларни эса, агар ватан ғояси бўлмаганда қалишлари аниқ бўлган қўпгина қабиҳликлардан сақлайди.² Қолаверса, «оила инқизорзи» хатарга айланяётган бугунги замонда бу янада муҳимроқ аҳамият касб этади. Акс ҳолда, бугун қўлидаги телефондан бош кўтармай, мурғак болага «сволоч» деб ўшқирадиган боғча опадан фарзандимиз нима ўрганади? Бундай тарбиясиз тарбия бизни қаёққа олиб боради?!

“Ватанпарвар бўлиш учун ҳарбий соҳада фаолият олиб бориш шарт емас, — деуди радиси Х.Саъдуллаев.— Ҳар бир киши ўз касбининг етук мутахассиси бўлса ва, албатта, унинг бу сай-харакатларидан ел-йуртга, ҳалққа фойда тегса, Ватан тараққиёти йўлида ўзининг муносиб хиссасини қўшган ҳақиқий ватанпарвар бўлади.”³

Хуносамиз шуки, ватанпарварликдек улуғ ҳисни баландпарвоз шиорга эмас, ўзимизнинг кундалиқ одатимизга айлантиrsакгина бугунги кунимиз ҳам, келажагимиз ҳам иншо Оллоҳ обод ва фаровон бўлиб бораверади. Чунки, бунинг учун Оллоҳнинг назари тушган бизнинг севимли Ўзбекистонимизда ҳамма имкониятлар бор.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сонли Фармони
2. Ўзбекистон Республикаси қуролли кучларининг умумҳарбий низомлари.-Ташкент: Шарқ, 2007.
3. Маънавият асосий тушунчалар изоҳли луғати. – Т.: F.Ғулом номидаги нашриёт-мата баа ижодий уйи, 2009.

¹ А.Н. Толстой

² М.Е. Салтиков-Шчедрин

³ Ҳалқ сўзи (09 Yanvar 2020 йил)

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 19-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

(2-қисм)

**Масъул мұхаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусақхан: Файзиев Фаррух Фармонович
Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев**

Эълон қилиш муддати: 30.08.2020

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000